

György LUKÁCS

Dějiny a třídní vědomí Studie o marxistické dialektice

Přeložil Lubomír Sochor, Filosofia – Academia,
Praha 2020, 540 s., 430 Kč,
ISBN: 978-80-7007-637-8

Nejznámější dílo maďarského levičového filozofa a politika Györgyho Lukáče (1885–1971) se dostává na knižní trh se značným zpožděním. Lukáčsova práce vyšla téměř před sto lety a překlad Lubomíra Sochora vznikl na sklonku šedesátých let. V posrpnovém období nemohla být publikace vydána, Lukács byl považován za jednoho z hlavních reprezentantů tzv. marxistického revizionismu, narušujícího ideologickou ortodoxii. Šlo o komplikovanou osobnost, jeho politický vývoj procházel křivolakými cestami a rozpory jsou vepsány i do jeho díla. *Dějiny a třídní vědomí* jsou souborem esejů, vzniklých na počátku dvacátých let, ve vypjaté poválečné situaci a v období krátkého experimentu při zavádění bolševismu v Maďarské republice rad. Lukács, který byl v mladých letech stoupencem novokantovství a filozofie Wilhelma Diltheyho i Heinricha Rickerta, se pod vlivem říjnové revoluce přihlásil k Leninově interpretaci Marxova učení.

Jádrum Lukáčsovy práce je snaha o propojení marxistické filozofie s politickou praxí. Ostří své kritiky namířil jak proti reformistickým snahám sociální demokracie, tak i proti deterministickému výkladu Marxova učení. Opíral se především o dialektické chápání dějin a společnosti, které podle něj může probudit v proletariátu „třídní vědomí“. Holistické chápání společnosti jako celku s jeho sociálními

a ekonomickými rozpory v historické perspektivě by mělo podle Lukáče překonat rozpor mezi subjektem a objektem, teorií a praxí, vědomím a realitou. Zdůrazňoval především význam Hegelovy filozofie pro Marxovo myšlení.

Fungování „buržoazní“ společnosti, nemožnost neomezené akumulace kapitálu, vedoucí k imperialistickým válkám, a naprosté zvěčnění dělnictva v procesu pracovní výroby mohou podle Lukáče vést k revolučnímu překonání kapitalistického stadia. Zásadní roli v této přeměně sehrává komunistická strana, zavazující své členy k nadosobnímu poslání. Zevrubně se Lukács vymezuje i vůči konceptům Rosy Luxemburgové, jejíhož politického aktivismu si jinak vážil. Její odmítání nacionalismu coby „falešného vědomí“ považoval za neprozíravé a utopické v časech koloniálních povstání. Kriticky hodnotil také její údajné přeceňování ústavodárných a zákonodárných sborů spolu s příliš organickým chápáním průběhu revolucí. Oproti ní zdůrazňoval výlučnost pro-

Na rozdíl od přírody je podle něj společenská realita a její klasifikace především výtvozem člověka a jeho vědomí. Proto pouze klasifikovaný lidský subjekt (dělník, otrok apod.) může ve svém sebepojetí dojít k odmítnutí svého zařazení do sociální struktury. Také zdůrazňování Hegelova vlivu bylo v období stalinismu považováno za nežádoucí.

Lukács se těšil všeobecnému respektu kulturní veřejnosti v padesátých letech, kdy se stal protagonistou reformního procesu v komunistickém Maďarsku. Zasedal i ve vládě Imreho Nagye. Po potlačení maďarského povstání byla proti Lukáčsovi vedena ze strany Kádárova režimu tzv. antirevizionistická kampaň. Jeho postavení bylo přitom paradoxní. Stal se symbolem nedogmatického pojetí marxismu, přestože se Lukács snažil především o návrat k Leninovým tezím. Jeho pojetí realismu ze široka překračovalo hranice socialistického realismu. Vůči existencialismu a jiným proudům dobové filozofie však zachovával odmítavý postoj a hledání „třetích cest“ mu

Lukács se těšil všeobecnému respektu kulturní veřejnosti v padesátých letech, kdy se stal protagonistou reformního procesu v komunistickém Maďarsku...

letariátu jako kolektivního revolučního subjektu, například v kontrastu k rolnickým vrstvám, přestože v průběhu politického boje podle něj obě třídy v některých revolučních fázích kooperovaly.

V následujících desetiletích procházel Lukáčsův život dramatickým vývojem. V roce 1924 byly *Dějiny a třídní vědomí* odsouzeny předákem Kominterny Grigorijem Zinovjevem jako revizionistické dílo, v němž se Lukács odchýlil od marxistické filozofie. Bylo tomu tak například v jeho chápání přírody, odlišném od pojetí Engelsova. Příroda a společnost (potazmo dějiny) jsou od sebe u Lukáče odděleny.

bylo cizí. Přesto inspiroval mladou generaci filozofů, pro něž byla určujícím zážitkem destalinizace a snaha nacházet v marxismu humanistický apel. Mezi ně patřili István Meszáros nebo Agnes Hellerová.

Proč dnes číst *Dějiny a třídní vědomí*? Dílo je především svědectvím rozporů a nadějí počátku dvacátých let, spojených s očekáváním proměny společenského řádu. Stejně tak je ovšem i ukázkou Lukáčsova brilantního filozofického myšlení, jakkoliv spojeného s problematickými vizemi společnosti, v němž je sociální spravedlnost zajišťována „demokratickou diktaturou“. □

Vojtěch ČURDA